

В. І. Адамовський,
кандидат історичних наук, доцент,
докторант Одеського національного університету
ім. І. І. Мечникова

УДК 342.7:[316.4.063.7+314.151.3-054.74] (477)+(47+57)

ЗАКОНОДАВЧЕ ВІДНОВЛЕННЯ ПРАВ РЕПРЕСОВАНИХ ТА ДЕПОРТОВАНИХ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ СНД

Висвітлюється процес реабілітації громадян, постраждалих в результаті політичних репресій, а також соціально-правовий механізм реалізації законодавчих норм, направлених на визнання осіб жертвами політичних репресій або постраждалими від політичних репресій у судовому або іншому встановленому законом порядку.

Ключові слова: реабілітація, відновлення прав, вислання, заслання, жертви політичних репресій, політичні в'язні.

Якісно нового характеру процес суспільної реабілітації жертв тоталітарного режиму набув після розпаду СРСР і утворення на його території незалежних держав. У Російській Федерації, Прибалтиці, на Україні, в Білорусії була створена серйозна правова основа реабілітації жертв політичних репресій, у тому числі депортованих осіб.

За даними, які містились у пояснювальній записці до проекту Закону Української РСР "Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні" в Україні на початок 1990 р. необхідно було переглянути понад 200 тисяч кримінальних справ репресованих [1]. За цих обставин виникла нагальна потреба прийняття закону, який би виступив ефективним правовим інструментом у відновленні історичної справедливості щодо прав та забезпечення інтересів репресованих громадян.

Дослідження проблематики реабілітаційної роботи започаткували Ю. Дьомін [2], М. Шумило [3], А. Амонс [4], Н. Лапчинська [5]. На сучасному етапі в юридичній науці є серйозні наукові дослідження історії і сучасного стану інституту реабілітації громадян, необґрунтовано засуджених і притягнених до кримінальної відповідальності, які представлені в роботах А. Г. Петрова, В. І. Антонова, Б. Т. Безлепкина, Л. В. Бійцівською, В. В. Бійцівською, Г. З. Клімовою, А. П. Куна, Т. М. Москалькової, М. В. Орлової, М. І. Пастухова, І. Л. Петрухіна, М. Ф. Полякової, Ю. І. Стецовського, Т. Т. Таджієва, Е. П. Чорновола і ін. Останніми роками з'явилися кваліфікаційні роботи присвячені реабілітації жертв політичних репресій у цілому Е. С. Кузнецова, С. В. Мамічева. Окремі види і форми реабілітації жертв політичних репресій аналізуються Б. М. Лазаревим, В. П. Поляном, А. Х. Хунаговим, Б. С. Цоєм [6, с. 5], Л. Л. Місінкевичем [7].

Метою статті є дослідження нормативно-правової бази з питань реабілітації безвинно репресованих та депортованих громадян, сформованої у 1990-х роках на пострадянському просторі та її порівняльний аналіз.

Законодавство про реабілітацію жертв політичних репресій на теренах СНГ приймалося відповідно до Декларації Верховної Ради СРСР від 14 листопада 1989 р. № 772-І "Про визнання незаконними і злочинними репресивних актів проти народів, яких було піддано насильницькому переселенню, і забезпечення їхніх прав", яка

передбачає вжиття необхідних законодавчих заходів для безумовного поновлення прав усіх радянських народів, яких було піддано репресіям та було виселено чи примусово переселено з місць постійного проживання.

Керуючись Декларацією Верховної Ради СРСР від 14 листопада 1989 р. і виходячи з політичного й соціального значення повного вирішення всіх питань, пов'язаних з відновленням прав народів, які зазнали необґрунтованих репресій, Верховна Рада СРСР 7 березня 1991 р. постановила скасувати акти найвищих органів державної влади СРСР, які стали основною підставою для протиправного насильницького переселення окремих народів з місць постійного проживання, обмеження прав громадян з числа цих народів, а також незаконної ліквідації деяких національно-державних утворень.

Верховним Радам республік рекомендовано розглянути зазначені питання і прийняти щодо них необхідні рішення, не допускаючи ущемлення прав та законних інтересів громадян, які проживають зараз на відповідних територіях та організувати до кінця 1991 р. практичне поновлення законних прав репресованих народів, включаючи надання відповідних пільг громадянам, а також встановити порядок, розміри та механізм матеріальних компенсацій особам, що безпосередньо зазнали насильственного переселення.

Так, 13 серпня 1990 р. було видано Указ Президента СРСР М. С. Горбачова № 556 “Про відновлення прав всіх жертв політичних репресій 20–50-х років”, який визнавав незаконними репресії, що проводилися стосовно селян у період колективізації, а також щодо всіх інших громадян за політичними, соціальними, національними, релігійними й іншими мотивами в 20–50-х роках, і мав на меті повністю відновити права цих громадян [8].

На виконання Указу Президента СРСР 31 серпня 1990 р. Рада Міністрів СРСР постановою № 871 доручила Міністерству юстиції СРСР, Державному комітету СРСР з праці і соціальних питань, Міністерству фінансів СРСР і Академії наук СРСР за участю Міністерства внутрішніх справ СРСР, Комітету державної безпеки СРСР, Прокуратурі СРСР, Верховному Суду СРСР, ВЦСПС і Раді Міністрів союзних республік підготувати проект законодавчого акта СРСР про порядок відновлення прав громадян, які постраждали від репресій, що проводилися стосовно селян у період колективізації, а також щодо всіх інших громадян за політичними, соціальними, національними, релігійними й іншим мотивам в 20–50-х роках [9, с. 89].

Уперше серед пострадянських республік в Україні 17 квітня 1991 р. був прийнятий Закон № 962–ХП “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні”, підписаний Головою Верховної Ради України Л. М. Кравчуком [10].

Закон ліквідував наслідки беззаконня, допущені з політичних мотивів до громадян України, поновлював їхні права, встановлював компенсації за незаконні репресії та пільги реабілітованим.

На підставі постанови Верховної Ради УРСР від 17 квітня 1991 р. “Про порядок введення в дію Закону Української РСР “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні” [11] та постанови Кабінету Міністрів України від 24 червня 1991 р. № 48 “Про заходи щодо реалізації Закону Української РСР “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні” при виконкомах було сформовано комісії, які разом з правоохоронними органами встановлювали факти безпідставності заслання, вислання, направлення на спецпоселення та факти конфіскації і вилучення майна. Цією ж постановою було затверджено “Положення про порядок виплати грошової компенсації, повернення майна або відшкодування його вартості реабілітованим громадянам або їхнім спадкоємцям”, “Положення про комісії Рад народних депутатів з питань поновлення прав реабілітованих” та зразок посвідчення про пільги реабілітованих [12].

15 травня та 19 листопада 1992 року було прийнято Закон України № 2353–ХП “Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР “Про реабілітацію

жертв політичних репресій на Україні” [13]. Також, були внесені зміни і до постанови Кабінету Міністрів України від 24 червня 1991 р. № 48.

З метою посилення соціального захисту колишніх репресованих 14 травня 2001 р. Президентом України був підписаний Указ № 307/2001 “Про заходи щодо державної підтримки колишніх політичних в’язнів і репресованих” [14].

Слід зауважити, що вищезазначений Указ Президента не був виконаний, так як поданий Кабінетом Міністрів України проект Закону України про внесення змін до Закону України “Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні” № 3643 від 18 червня 2003 р. був відкликаний з Верховної Ради 8 лютого 2005 р.

Загалом, зміни до Закону України “Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні” були прийняті двічі лише у 1992 р. У наступні ж роки проблеми соціального захисту колишніх політичних в’язнів і репресованих реалізовували через Укази Президента України. Так, 11 липня 2005 р. з метою поліпшення соціального та правового захисту колишніх політичних в’язнів, репресованих та громадських організацій, що займаються захистом їхніх інтересів, вивченням проблем політичних репресій і голодоморів, Президент України підписав Указ № 1088/2005 “Про заходи щодо посилення державної підтримки колишніх політичних в’язнів, репресованих та їх громадських організацій”, яким зобов’язав Кабінет Міністрів України вжити додаткових заходів для розв’язання проблем колишніх репресованих [15].

Однак, у зв’язку зі складною політичною обстановкою в країні, Указ № 1088/2005 було виконано частково лише Міністерством охорони здоров’я України, яке 22 грудня 2005 р. видало наказ № 746 “Про заходи щодо поліпшення медичної допомоги колишнім політичним в’язням і репресованим” [16].

Уже наступного року Кабінет Міністрів України своїм розпорядженням від 24 червня 2006 р. № 350–р затверджує план заходів щодо посилення соціального захисту колишніх політичних в’язнів, репресованих та членів їхніх сімей на 2006–2011 роки [17].

З метою подальшого сприяння реалізації колишніми політичними в’язнями і репресованими своїх прав і свобод 3 лютого 2010 р. Президент України підписує Указ № 91/2010 “Про додаткові заходи щодо державної підтримки колишніх політичних в’язнів, репресованих та їх громадських організацій”, яким зобов’язує Кабінет Міністрів України проаналізувати стан додержання законодавства щодо реабілітації, державної підтримки колишніх політичних в’язнів і репресованих та вжити додаткових заходів для забезпечення безумовного його виконання; забезпечити розроблення в установленому порядку проекту загальнодержавної програми соціального захисту колишніх політичних в’язнів і репресованих, членів їхніх сімей на 2010–2015 роки та внести в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України відповідний законопроект [18].

Питання реабілітації репресованих народів у законодавстві Російської Федерації регулюються двома основними законами і рядом підзаконних нормативних актів. Найбільш значущими є “Про реабілітацію репресованих народів” та “Про реабілітацію жертв політичних репресій”.

Так, 26 квітня 1991 р. Росія Федеральним законом № 1107–1 “Про реабілітацію репресованих народів” реабілітувала всі репресовані народи Російської Федерації. Законом визначено поняття “репресовані народи”, види реабілітації, визнано незаконними і злочинними всі репресивні акти проти цих народів, за винятком актів, які поновлювали їхні права [19].

18 жовтня цього ж року був прийнятий Закон РФ № 1761–1 “Про реабілітацію жертв політичних репресій”, який реабілітував усіх жертв політичних репресій, підданих репресіям на території Російської Федерації з 25 жовтня (7 листопада) 1917 року, відновив їх у цивільних правах, усунув інші наслідки свавілля і забезпечив компенсацію завданого матеріального збитку. Також закон дав визначення

політичним репресіям, визначив осіб, які підлягають реабілітації, врегулював порядок та наслідки реабілітації [20].

У 1993 р. постановою Верховної Ради Російської Федерації було внесено зміни і доповнення до закону в частині повернення незаконно конфіскованого, вилученого або такого, що вийшло іншим шляхом з володіння майна, відшкодування його вартості або виплати грошових компенсацій.

Того ж року Федеративний Закон № 26-ФЗ від 9 лютого 2003 р. “Про внесення змін і доповнень до Закону Російської Федерації “Про реабілітацію жертв політичних репресій” визначив категорію осіб, яка підлягає реабілітації [21, с. 194].

Уже через два роки Федеральний закон від 4 листопада 1995 р. № 166-ФЗ “Про внесення змін і доповнень до Закону Російської Федерації Про реабілітацію жертв політичних репресій” до числа осіб, які піддалися політичним репресіям і які підлягають реабілітації, зарахував дітей, які знаходилися разом з батьками в місцях позбавлення волі, на засланні, висилці, спецпоселенні [22].

Загалом, за період дії закону до нього було внесено ряд змін та доповнень. Пропозиції щодо вдосконалення законодавства про реабілітацію жертв політичних репресій зроблені на основі всестороннього аналізу практики вживання Закону РФ “Про реабілітацію жертв політичних репресій” від 18 жовтня 1991 р. і Закону РФ “Про реабілітацію репресованих народів” від 26 квітня 1991 р. [6, с. 8–9; 19; 20].

Аналіз законодавства країн СНД і колишніх союзних республік СРСР показує, що процедура реабілітації жертв масових політичних репресій в основному була однаковою. Залежно від характеру цієї справи і вигляду вживаної міри примусу рішення про реабілітацію приймали органи внутрішніх справ, прокуратура і суд. При незгоді з рішенням остаточне рішення приймав суд.

Однією з перших республік колишнього СРСР, яка прийняла нормативно-правові акти по реабілітації жертв політичних репресій, була Білорусія. З метою встановлення порядку в здійсненні реабілітації жертв політичних репресій Верховна Рада Республіки Білорусь приймає Постанову “Про порядок реабілітації жертв політичних репресій 1920–1980-х років у Республіці Білорусь” 6 червня 1991 р. № 847-ХІІ [23].

8 грудня 1992 р. Закон Республіки Молдова № 1225-ХІІ “Про реабілітацію жертв політичних репресій” визнав всіх осіб, які в період з 7 листопада 1917 року по 23 червня 1990 року були піддані політичним репресіям на нинішній території Республіки Молдова [24] невинними і такими, які підлягають реабілітації перед суспільством з відновленням у правах незалежно від їх справжнього місця проживання.

Законом Республіки Вірменія “Про репресованих осіб” від 14 червня 1994 р. репресованим вважається той, хто постійно проживає в Республіці Вірменія — громадянин колишнього СРСР, особи без громадянства або іноземний громадянин, який у період радянського будівництва (починаючи з 29 листопада 1920 року) перебував на території Республіки Вірменія і через політичні мотиви був репресований [25].

Уже через два роки Азербайджан приймає свій Закон “Про виправдання жертв політичних репресій” (від 15 березня 1996 р.), який передбачає виправдання жертв політичних репресій, що здійснювалися на території Азербайджанської Республіки [26].

Грузія теж ухвалює свій Закон “Про визнання громадян Грузії жертвами політичних репресій і про соціальний захист репресованих”. Цей закон не поширюється на осіб, депортованих у період з 25 лютого 1921 р. до 28 жовтня 1990 р. за етнічною ознакою, чий порядок реабілітації повинен був визначитися окремо. Проте, остання обіцянка до цього дня не виконана. Треба сказати, в цьому аспекті влада України і Грузії з 1954 року діють в унісон.

На відміну від законодавства Грузії, жертвами політичних репресій в Республіці Казахстан, відповідно до Закону РК “Про реабілітацію жертв масових політичних

репресій”, визнаються також особи, які піддалися насильницькому протиправному переселенню до Казахстану і з Казахстану на підставі актів найвищих органів державної влади Союзу РСР, а також діти жертв політичних репресій, які знаходилися разом з батьками або особами, які замінювали їх, у місцях позбавлення волі, на засланні, висилці або на спец поселенні, та діти жертв політичних репресій, які не досягли вісімнадцятирічного віку на момент репресії і залишилися без батьківського піклування [27].

Схожі положення містяться в законі Киргизької Республіки від 27 травня 1994 р. № 1538–ХІІ “Про права і гарантії реабілітованих громадян, постраждалих у результаті репресій за політичні і релігійні переконання за соціальними, національними і іншими ознаками” [28].

Ряд нормативно-правових актів про реабілітацію репресованих та депортованих громадян містить законодавство Латвійської Республіки. Так, посвідчення політично репресованої особи було видане на підставі прийнятих наприкінці 1980–х — першій половині 1990–х рр. законодавчих актів, а саме Закону Латвійської Республіки “Про визначення статусу політично репресованої особи для постраждалих від комуністичного і нацистського режимів” від 26 квітня 1995 р., “Про реабілітацію незаконно репресованих громадян” від 3 серпня 1990 р., Указу Президії Верховної Ради Латвійської РСР “Про реабілітацію громадян, висланих у сорокові і п’ятдесяті роки з території Латвійської РСР” від 8 червня 1989 р. і Постанови Ради Міністрів Латвійської РСР № 350 “Про необґрунтовану адміністративну висилку громадян з Латвійської РСР в 1949 році” від 2 листопада 1988 р. [29].

Отже, порівняльний аналіз Закону України “Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні” з аналогічним законодавством країн СНД та ближнього зарубіжжя дає нам підстави зробити висновок про необхідність удосконалення законодавчої бази України шляхом внесення до нього змін та доповнень. На нашу думку, в процесі реабілітації та доопрацюванні законів необхідно активніше використовувати досвід інших зарубіжних країн, у першу чергу Російської Федерації, де сформовано належну законодавчу базу та ефективно працюють органи виконавчої влади. Внесення змін та доповнень дозволить відновити права громадян, постраждалих внаслідок політичних репресій та депортацій, а також забезпечити виконання державних гарантій, передбачених Конституцією України.

Список використаних джерел

1. Місінкевич, Л. Л. Діяльність державних органів незалежної України щодо реабілітації жертв сталінських репресій / Л. Л. Місінкевич // Історія України. Маловідомі імена, події, факти : [збірн. ст.] Вип. 34. К. : Інститут історії України НАН України, 2007. — С. 323–338 [Електронний ресурс] Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського НАН України. — URL : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/iumpif/2007_34/20.pdf.
2. Дьомін, Ю. Проблеми в роботі по реабілітації жертв політичних репресій [Текст] / Ю. Дьомін // Право України. — 1992. — № 4. — С. 24–26.
3. Шуило, М. Вдосконалити правове регулювання реабілітації жертв політичних репресій [Текст] / М. Шуило // Право України. — 1992. — № 4. — С. 26–28.
4. Амонс, А. Остання справа військового прокурора [Текст] / А. Амонс // Вісник прокуратури. — 2001. — № 2. — С. 109–114.
5. Латинська, Н. Закон України “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні” — не декларація, а питання державної політики [Текст] / Н. Латинська // Проблеми історії України: Факти, судження, пошуки. — К., 2003. — Вип. 7. — С. 465–470.
6. Петров, А. Г. Реабилитация жертв политических репрессий: Историко-правовой анализ [Текст] : автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра юрид. наук : спец. 12.00.01 “Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве” / А. Г. Петров. — Нижний Новгород, 2006. — 55 с.

7. *Місінкевич, Л.* Реабілітація жертв політичних репресій в Україні (друга половина ХХ — початок ХХІ століття) [Текст] / Леонід Місінкевич. — Хмельницький : ХУУП, 2009. — 426 с.
8. О восстановлении прав всех жертв политических репрессий 20–50–х годов : Указ Президента СССР от 13.08.1990 г. [Текст] // Ведомости Верховного Совета СССР. — 1990. — № 34. — Ст. 647.
9. *Катков, Н. Ф.* Восстановление исторической правды и справедливости [Текст] / Н. Ф. Катков // Вопросы истории КПСС. — 1991. — № 9. — С. 83–92.
10. Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні : Закон України від 17.04.1991 р. № 962–ХІІ [Текст] // ВВР УРСР. — 1991. — № 22. — Ст. 262.
11. Про порядок введення в дію Закону Української РСР “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні” : постанова Верховної Ради УРСР від 17.04.1991 р. № 963–ХІІ [Текст] // ВВР УРСР. — 1991. — № 26. — Ст. 263.
12. Про заходи щодо реалізації Закону Української РСР “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні” : постанова Кабінету Міністрів України від 24.06.1991 р. № 48 [Текст] // Урядовий кур’єр. — 1991. — № 14–15.
13. Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні” : Закон України від 15.05.1992 р. № 2353–ХІІ [Текст] // ВВР. — 1992. — № 32. — Ст. 456.
14. Про заходи щодо державної підтримки колишніх політичних в’язнів і репресованих : Указ Президента України від 14.05.2001 р. № 307/2001 [Текст] // Офіційний вісник Президента України. — 2001. — № 20. — С. 34. — Ст. 834.
15. Про заходи щодо посилення державної підтримки колишніх політичних в’язнів, репресованих та їх громадських організацій : Указ Президента України від 11.07.2005 р. № 1088/2005 [Текст] // Урядовий кур’єр. — 2005. — 20 липня. — № 132.
16. Поточний архів управління охорони здоров’я Хмельницької обласної державної адміністрації. Відділ лікувально-профілактичної допомоги. [Текст] — Спр. 5. — Арк. 18.
17. Про затвердження плану заходів щодо посилення соціального захисту колишніх політичних в’язнів і репресованих та членів їх сімей на 2006–2011 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.06.2006 р. № 350–р [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/350-2006-%D1%80>.
18. Про додаткові заходи щодо державної підтримки колишніх політичних в’язнів і репресованих та їх громадських організацій : Указ Президента України від 03.02.2010 р. № 91/2010 [Текст] // Офіційний вісник Президента України. — 2010. — № 7. — Стор. 19. — Ст. 164.
19. О реабилитации репрессированных народов : Закон РСФСР от 26.04.1991 г. № 1107–І (с изменениями и дополнениями) [Электронный ресурс] ГАРАНТ. — URL : <http://base.garant.ru/10200365>.
20. О реабилитации жертв политических репрессий : Закон Российской Федерации от 23.07.1993 г. № 5503–І [Электронный ресурс] Информационно-правовое издание Legis. — URL : <http://www.legis.ru/misc/doc/51>.
21. *Петров, А. Г.* Реабилитация жертв политических репрессий: опыт историко-правового анализа [Текст] / А. Г. Петров. — М. : ИНИОН РАН РФ, 2005. — 316 с.
22. О внесении изменений и дополнений в Закон Российской Федерации “О реабилитации жертв политических репрессий” : Закон Российской Федерации от 04.11.1995 г. № 166–ФЗ [Электронный ресурс] Информационно-правовое издание Legis. — URL : <http://www.legis.ru/misc/doc/511>.
23. О порядке реабилитации жертв политических репрессий 20–80–х годов в Республике Беларусь : постановление Верховного Совета Республики Беларусь от 06.06.1991 г. № 847–ХІІ [Электронный ресурс] ПРАВО — Законодательство Республики Беларусь. — URL : <http://pravo.kulichki.com/zak2007/bz62/dcm62500.htm>.
24. О реабилитации жертв политических репрессий : Закон Республики Молдова от 08.12.1992 г. № 1225–ХІІ [Электронный ресурс] СоюзПравоИнформ. — URL : http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=3273.
25. О репрессированных лицах : Закон Республики Армения от 14.06.1994 г. [Электронный ресурс] Мемориал. — URL : <http://www.memo.ru/rehabilitate/resp/armen.htm>.
26. Об оправдании жертв политической репрессии : Закон Азербайджанской Республики от 15.03.1996 г. [Электронный ресурс] Мемориал. — URL : <http://www.memo.ru/rehabilitate/resp/azerb.htm>.

27. О реабилитации жертв массовых политических репрессий : Закон Республики Казахстан от 14.04.1993 г. № 2143–ХІІ [Электронный ресурс] Мемориал. — URL : <http://www.memo.ru/rehabilitate/resp/kazah04.htm>.
28. О правах и гарантиях реабилитированных граждан, пострадавших в результате репрессий за политические и религиозные убеждения, по социальным, национальным и другим признакам : Закон Кыргызской Республики от 27.05.1994 г. № 1538–ХІІ [Электронный ресурс] Мемориал. — URL : <http://www.memo.ru/rehabilitate/resp/kyrgyz.htm>.
29. Об определении статуса политически репрессированного лица для пострадавших от коммунистического и нацистского режимов : Закон Латвии от 26.04.1995 г. [Электронный ресурс] Мемориал. — URL : <http://www.memo.ru/rehabilitate/resp/latv.htm>.

Надійшла до редакції 25.10.2012

Адамовский В. И. Законодательное возобновление прав репрессированных и депортированных граждан в Украине и странах СНГ

Освещается процесс реабилитации граждан, пострадавших в результате политических репрессий, а также социально-правовой механизм реализации законодательных норм, направленных на признание лиц жертвами политических репрессий или пострадавшими от политических репрессий в судебном или другом установленном законом порядке.

Ключевые слова: реабилитация, возобновление прав, высылка, ссылка, жертвы политических репрессий, политические узники.

Adamovsky, V. I. Legislative Renewal of Rights for the Subjected to Repression and Deported Citizens in Ukraine and Countries of the CIS

In the article lights up process of rehabilitation of citizens, sufferings as a result of political repressions, and also sociallegal mechanism of realization of legislative norms, directed on confession of persons in judicial or to other order set a law by the victims of political repressions or sufferings from political repressions.

Keywords: rehabilitation, proceeding in rights, deportation, victims of political repressions, political prisoners.

